

Hrvoje Jurić
EUFORIJA I EUTANAZIJA. Akutni zapisi o kroničnim problemima Sandorf & Mizantrop, Zagreb, 2019., 493 str.

Knjiga „Euforija i eutanazija: akutni zapisi o kroničnim problemima“, izv. prof. dr. sc. Hrvoja Jurića, objedinjuje 70-ak kolumni iz perioda od jeseni 2012. do ljeta 2016. godine, u kojima se autor kritički osvrće na aktualna društvena zbivanja iz tog razdoblja. Naslov knjige, kroz igru riječi i značenja, aludira na period koji je u Hrvatskoj obilježen „EU-diskursom“ te procesima koje autor doživljava kao „milosrdno usmrćivanje društva i društvenosti“.

Autor u predgovoru navodi tri ključna razloga za pisanje knjige. Prvi je „nestabilnost“ (prolaznost) medija u kojima su tekstovi izvorno objavljeni (radio, dnevne novine i internet), drugi je želja da zabilježi tadašnji „duh vremena“ (*Zeitgeist*), dok treći leži u motivaciji da približi filozofiju svakodnevnici i obrnuto, popularizira filozofiju kao znanost te doprinese rasvjetljavanju „mutne situacije“ u kojoj se danas nalazimo kao građani jedne lokalne društveno-političke zajednice (Republike Hrvatske unutar EU), ali i građani svijeta. Uvod pruža kontekst raspravi koja slijedi. Autor objašnjava da živimo u dobu *systemskog kaosa* – kaosa koji je svjesno osmišljen i zapravo dobro uređen kako bi, uvjeravajući ljude da se protiv njega nemoguće boriti, služio interesima umreženih globalnih političkih, ekonomskih, tehnoloških i medijskih elita. Smatra da je izvan međudjelovanja spomenutih elita, koje pod krinkom spomenutog kaosa štite isključivo vlastite partikularne interese, nemoguće djelovati i stvarati, a sve teže i *misliti*.

Period od listopada do kraja 2012. godine autor je popratio kroz 14 tekstova. U prvih nekoliko raspravlja o krizi (ili čak smrti) liberalno-demokratskog uređenja i parlamentarizma u Hrvatskoj. Govori o moći kapitalističkog sustava koji unazad (barem) sto godina podčinjava i instrumentalizira države, njihove građane i samu ideju demokracije u svrhu ostvarivanja „privatističko-oligarhijskih interesa“, te smatra da živimo u sustavu koji se može okarakterizirati kao *antidemokratski demokratizam*. Pozivajući se na Jeana-Jacquesa Rousseaua, kao alternativu spomenutom stanju predlaže *direktnu demokraciju* – sustav u kojem ljudi izravno, a ne posredno, odlučuju o društvenim i političkim pitanjima koji ih se tiču. Autor je svjestan da je takva ideja u praksi teško globalno provediva, ali navodi primjer španjolskog gradića Marinaleda, gdje je lokalno zaživjela, te poziva na otpor postojećem sustavu i povratak modelima koji će odražavati opću volju, a ne volju pojedinaca. U sljedećih nekoliko tekstova autor kritizira privatizaciju i komercijalizaciju prirodnih dobara te zdravstvenog i obrazovnog sustava. Smatra da se sustav znanosti i obrazovanja nalazi u velikoj krizi te da je pred dilemom „eutanazija ili palijativna skrb“. Krivce za to, pored općenitih neoliberalnih tendencija, pronalazi i u samoj akademskoj zajednici (koja previše ukazuje na probleme umjesto da se bavi svojom primarnom zadaćom – znanstveno-istraživačkim radom), Upravama fakulteta (koje počinju naplaćivati usluge svojih institucija), studentima (koji ne pružaju otpor) te sistemskom preferiranju pojedinih grana znanosti (poglavito prirodnih i tehničkih), što otežava djelovanje društveno-humanističkih disciplina, a posebno filozofije. Iako se i kroz

ostale tekstove neizravno dotiče procesa koji su amplificirani težnjom Hrvatske da se „dodvori“ EU, autor joj u ovoj godini izravno posvećuje samo jedan tekst, u kojem raspravlja o vezi između Hrvatske i EU, za koju tvrdi da nije toliko povijesno-kulturna, kako tvrde oni koji su aktivno zagovarali ulazak Hrvatske u EU, već *geopolitička*. Drži da je EU potreban „stalan priliv geopolitičkog i geoekonomske goriva“, a da je san o EU, kao političkom projektu koji bi počivao na idejama transnacionalnosti, kozmopolitizmu, univerzalnom hospitalitetu te socijalnim i ekološkim načelima, odavno umro. Pritom se poziva na Miroslava Krležu koji je davno uvidio „tamnu stranu“ Europe. U posljednjih nekoliko tekstova, koji su objavljeni krajem godine, autor iznosi kritiku „trgovačko-potrošačkog ludila“ i dominacije „samo kupuj!“ paradigme, koja (posebno) vlada oko Božića i Nove godine. Glavnog krivca za taj fenomen vidi u *medijima* koji, umjesto da promoviraju pozitivne vrijednosti na kojima zajednica počiva, odvlače ljude od borbe za bolji svijet. Pritom se referira na Walta Whitmana, koji je o tome pisao još u 19. stoljeću, te zagovara borbu protiv sustava koji je nehuman.

U 2013. godini autor je, motiviran dvama izborima (lokalnim i izborima za EU parlament) i ulaskom Hrvatske u EU, objavio čak 29 tekstova. Uvjeren je da će građani cijele godine biti zaokupljeni (konstruiranim) ideološkim prijeporima i lažnom dilemom između HDZ-a i SDP-a, dok će za to vrijeme nekolicina ostvarivati svoje političko-ekonomske interese. Iznosi oštru kritiku hrvatske socijaldemokracije, za koju tvrdi da je „izgubila sve elemente, kako socijalizma, tako i demokracije“, te da su ju premijer Zoran Milanović i predsjednik

Ivo Josipović „lobotomizirali“. Povodom lokalnih izbora dotiče se izlaznosti te zaključuje kako je paradoksalno da je za legitimnost referendumske inicijative (koje su u praksi najbliže ideji direktne demokracije koju zagovara) potrebna izlaznost od 50% + 1 građanina, dok to pravilo ne vrijedi za predsjedničke, parlamentarne, lokalne ili izbore za EU parlament. Nadalje, autor se i ove godine aktivno dotiče problema privatizacije. Nagoviješta skorbu privatizaciju zdravstva i željeznica, a najviše prostora vidi u komercijalizaciji obrazovanja. Ističe da se, pod izgovorom podizanja kvalitete, odlučivanje o bitnim stvarima vezanima za znanost i visoko obrazovanje sve više udaljava od akademske zajednice, koje se ta pitanja najviše tiču. Drži da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i njegov tadašnji ministar Željko Jovanović podliježu pritisku tržišta i kapitala, slijepo sljedeći modele kvantifikacije, konkurencije i kompeticije koje nam nameće Zapad. Budući da je ovu godinu obilježio dugo iščekivani ulazak Hrvatske u EU, autor se kroz nekoliko tekstova osvrnuo i na to. Smatra da Hrvatska i njezini građani neće profitirati od ulaska u EU, već da nas čeka „horor koji će trajati više desetljeća“. Postavlja retoričko pitanje hoće li ta EU pomoći u saniranju političko-ekonomsko-pravosudnih rana i rješavanju lokalnih problema (poput onog radnica Kamenskog) te proziva Vladu za prodaju nacionalnog suvereniteta EU, kojoj je jedina namjera „pokrasti Hrvatsku“. Ove je godine autor jedan tekst posvetio i zbivanjima u susjednoj Bosni i Hercegovini, u kojoj su u to vrijeme vladali prosvjedi. Smatra da su sva tri konstitutivna naroda u toj državi (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) „u istom čamcu“, da su umorni od oligarhije političkih elita, te da proble-

mi koji ih muče nisu nacionalni, već *klasni*. Poziva građane da pruže otpor kapitalu i kriminalcima i da se zajedno (iz)bore za bolje sutra. Godinu zaključuje dvama tekstovima. U prvom se referira na neuspjeh Konferencije o klimatskim promjenama, koja je krajem godine održana u Varšavi, te drži da političko-ekonomska elita koja (re)producira ekološku krizu ne može biti sredstvo njezina rješavanja. U drugom, kao i prošle godine, osuđuje ulogu medija u promoviranju konzumerizma u blagdansko vrijeme.

U 2014. godini autor je objavio 13, tematski dosta širokih tekstova. Godinu otvara tekstom o sportu, kojeg vidi kao „produženu ruku politike i sekularnu religiju, kojoj je cilj anestetizirati narod“, odvrćati mu pozornost te ga sprječavati u promišljanju ključnih problema. Smještajući sport u širi društveni kontekst zaključuje: „Kad već nema kruha, dovoljne su nam igre!“. Autor je i ove godine poprilično oštar prema hrvatskoj ljevici. Optužuje socijaldemokrate da se ne mogu (ili ne žele?) izvući iz ralja neoliberalnog kapitalizma, zbog čega se bave isključivo svjetonazorskim pitanjima (poput građanskih prava seksualnih i nacionalnih manjina). Također se dotiče i stupanja na snagu Zakona o radu, za kojeg drži da predstavlja „korak prema robovlasništvu“, a ne modelu kapitalizma s ljudskim licem, te da nije usmjeren samo protiv radnika, već i protiv čovjeka. U kontekstu izbora za EU parlament, autor piše tekst u kojem se pita zašto građani uopće izlaze na izbore. Zaključuje da velik broj ljudi glasa za „manje zlo“, vjerujući da tako sprječavaju „veće zlo“, no da takvim pristupom zlu daju legitimitet. Kao alternativu predlaže bojkotiranje izlaska na izbore. U vrijeme ljeta objavljuje tekst o *hu-*

moru. Nostalgičan je za „duhom vremena“ i serijama poput Gruntovčana i Inspektora Vinka, odnosno vremenom kada se kroz humor kritički sagledavala stvarnost, dok se danas sve svodi na nasimijavanje masa s ciljem ostvarivanja profita. Potaknut najavom Vlade o monetizaciji autocesta, autor ni ove godine nije zaboravio kritizirati privatizacijske procese u državi. Smatra da je neoliberalni pristup u politici „terminalni simptom“ te da se građani trebaju zapitati što za njih uopće znači država. U tom se kontekstu referira i na novog ministra znanosti, obrazovanja i športa, Vedrana Mornara, za kojeg drži da je suštinski istovjetan svojem prethodniku Željku Jovanoviću. Dotiče se i prijedloga Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja, o ukidanju predmeta poput filozofije, logike i etike s liste izbornih predmeta za državnu maturu, pod argumentom slabog interesa maturanata za polaganje istih. Postavlja pitanje tko garantira da se ti predmeti sutra neće ukinuti i u srednjim školama. Ove se godine autor izravno referira na EU kroz samo dva teksta, u kojima tu instituciju, koja je 2012. godine dobila Nobelovu nagradu za mir (za višedesetljetno očuvanje mira i zaštitu ljudskih prava), proziva za teško licemjerje te promoviranje ratova i kulture smrti diljem svijeta. U tom se kontekstu dotiče i NATO-a te se prisjeća istoimenog albuma slovenskog benda Laibach, koji je još 1994. godine promovirao ideju „NATO-totalitarizma“, za koju autor smatra da vjerno odražava princip djelovanja te organizacije – smatra ga „nedemokratskom institucijom posvećenoj zaštiti interesa krupnog kapitala“, a njegove službene principe (slobodu, sigurnost, demokraciju i mir) „floskulama koje se koriste u imperijalističke svrhe“.

U 2015. godini autor je objavio 12 tekstova. U prvom se osvrće na događaj s kraja prošle godine, kada je 200-tinjak radnika iz propalih Tuzlanskih tvornica pješice krenulo na granicu očekujući pomoć od Hrvatske. Ovakav je čin za autora naivan jer smatra da ni situacija u Hrvatskoj nije ništa bolja, a da su „radnici *ništa* u Bosni i Hercegovini pokušali zamijeniti *ničime* u Hrvatskoj“. Kroz prizmu Giorgia Agambena i Karla Marxa razmatra položaj radnika te zaključuje da se trebaju boriti za veće plaće i skraćivanje radnog vremena. Autor je susjednoj državi posvetio još jedan tekst u kojem ističe da se radi o državi *statusa quo*, prije nego državi mržnje i straha kako ju se često percipira. Smatra da je hiperpolitizacija narodnih masa i robovanje kapitalu uništilo sve ono što nije uništio rat. Ponovo tvrdi da pravi problemi države nisu nacionalni već klasni te poziva na uviđanje lažnosti starih (Bošnjaci / Srbi / Hrvati) i formuliranje novih, „pravih“ (privilegirani / deprivilegirani, vladari / podanici, bogati / siromašni, kapitalisti / radnici) antagonizama. 2015. godinu obilježili su kontroverzni parlamentarni izbori. Autor na „političkoj tržnici“ ni ovaj put nije vidio zdravu opciju. Smatra da izlaskom na birališta građani *abdiciraju* – odriču se vlastitog suvereniteta jer drugima daju moć da pišu zakone i odlučuju umjesto njih. Kao alternativu glasanju predlaže „djelovanje i revoluciju“, koju treba shvatiti kao *proces*, a ne događaj. U kolovozu objavljuje tekst u kojem zamjera medijima što ni u ljetno vrijeme ne dopuštaju ljudima da se odmore jer se „stalno nešto mora događati“ (čak i kada se ništa ne događa) kako bi se okretao profit. U tom kontekstu nudi kratak povijesni pregled razvoja novina i zaključuje da su se njihove tri

izvorne funkcije – informiranje, educiranje i zabavljanje, svele na dezinformiranje, indoktriniranje i zaglupljivanje masa. Na problem medijskog izvještavanja referira se i u originalnom tekstu iz listopada, koji je, pod dojmom izbjegličke krize, strukturirao kao „spiritističku seansu“ kroz kombinaciju izvornih citata i vlastitih interpretacija djela nekoliko živućih i umrlih filozofa. Immanuel Kant, Hannah Arendt, Jacques Derrida, Peter Singer, Konfucije, apostol Pavao i još nekoliko mislilaca i političara tako kroz razgovor raspravljaju o aktualnoj izbjegličkoj krizi i filozofiji rata i mira. Autor se ove godine dotakao i pape Franje. Pohvaljuje njegov socijalni i ekološki angažman i encikliku u kojoj indirektno kritizira kapitalistički sustav, iako smatra da je njegov lik uvelike medijski posredovan te da „predstavlja velik korak za Crkvu, a malen za čovječanstvo“. Godinu zaključuje tekstom koji je posvetio Konferenciji o klimatskim promjenama u Parizu. Smatra da se na njoj ne raspravlja o mjerama koje za cilj imaju ublažiti negativne učinke čovjeka na prirodu, već se događaj koristi za „pokazivanje mišića“ i širenje utjecaja političkih elita, dok su na pomolu ekološki izbjeglice. Pored klime, dotakao se i Zakona o lovstvu koji predlaže liberalizaciju odstrela životinja tako što omogućuje lov lukom i strijelom, što produljuje njihovu patnju.

Posljednjih 6 tekstova knjige obuhvaćaju period od siječnja do srpnja 2016. godine te su usko vezani uz rezultate održanih parlamentarnih izbora. Autor kritizira imenovanje Tihomira Oreškovića predsjednikom Vlade, smatrajući da „on nema čak ni fingirani demokratski legitimitet“, kao primjerice HDZ, SDP ili Most. Zamjera mu dolazak iz korporativnog svijeta

i javno izrečenu namjeru da državu vodi kao kompaniju. Smatra da nad Hrvatskom „bdije kiklop kapitalizma“, kojem se narod ne može oduprijeti dok je podijeljen po raznim ideološkim linijama. Nadalje, autor u podužem tekstu iznosi svojevrstu recenziju knjige „Nova hrvatska paradigma: ogledi o društvenoj integraciji i razvoju“, autora Davora Ive Stiera, pripadnika „desne struje“ unutar HDZ-a. Smatra da je Stier, s obzirom na sve ono (loše) što dolazi iz režije HDZ-a, dobro ukazao na neke opasne tendencije koje se tiču svjetskih i hrvatskih političko-ekonomskih tokova, ali da mu sve „pada u vodu“ jer vjeruje da novoizabrana predsjednica, Kolinda Grabar-Kitarović, i HDZ mogu biti „vjesnici nove paradigme“. Autor i ove godine kritizira ljevicu, ali ovaj put na europskoj razini. Raspravlja o njezinoj odgovornosti za rast desnice, ističući da „liberali trenutno ne mogu ni razumjeti što se u EU događa, a kamoli ponuditi neku alternativu“. Predlaže okupljanje ljevice oko vrijednosti slobode, jednakosti i solidarnosti, koje (barem u teoriji) nedvosmisleno karakteriziraju taj politički pol. Na ovo se nadovezuje i tekst u kojem autor, referirajući se na dadaistički pokret (koji je za cilj imao osloboditi čovjeka od terora uma i razuma), zagovara revoluciju i težnju apsolutnoj slobodi. Autor knjigu zaključuje tekstom o euroatlantskim težnjama bivših jugoslavenskih republika, koji je strukturirao kao dijalog likova poznate drame Samuela Becketta – „U očekivanju Godota“. Tekst je alegorija beznačajnog i besmislenog očekivanja bolje budućnosti, koju države bivše Jugoslavije vide u EU.

Knjiga Hrvoja Jurića obrađuje širok spektar tema, od politike i ekonomije, preko ekoloških pitanja i pitanja prava životinja,

do sporta i humora, a iz tekstova se nedvosmisleno može iščitati autorova žestoka kritika neoliberalizma, privatizacijskih procesa te političkih, ekonomskih, tehnoloških i medijskih elita. Njegove analize aktualnih zbivanja, prožete referencama iz filozofije, književnosti, filma i glazbe, u pravilu se produžavaju u dalekometne zaključke o naravi vladajućeg sustava te u zagovor direktne demokracije, kao realizacije ideala slobode, jednakosti, pravednosti i solidarnosti. Iako je knjiga zamišljena kao kronika burnog perioda nedavne povijesti, teme i pitanja koje se u njoj obrađuju aktualne su i danas.

Filip Trbojević

Šime Pilić
OSJEČKE SOCIOLOŠKE TEME
Matica hrvatska – Ogranak Osijek,
Osijek, 2019., 168 str.

U izdanju Matice hrvatske ogranak Osijek objavljena je 2019. godine knjiga prof. dr. sc. Šime Pilića naslovljena „Osječke sociološke teme“ koju su recenzirali prof. dr. sc. Antun Šundalić i prof. dr. sc. Željko Pavić. Knjiga se, uz Predgovor, Podatke o tekstovima u knjizi, Kazalo imena, Popis tablica i Bilješke o autoru, sastoji od dva glavna dijela. U prvom dijelu „Od tradicije i nasljeđa do razvoja i granica“ obrađuju se teorijski i empirijski tri teme: „Seljani dviju regija o životu i tradiciji na selu: usporedba Dalmacije i Slavonije“, „Nasljeđe i razvoj: jučer i danas“ i „Sudbina ljudi i otvorenih granica“. U drugom dijelu „Podrijetlo nastavnika i njihovo vrednovanje sa stajališta učenika“ obrađuju se, također kroz